

УДК 329.8

А. В. Черноіваненко,

аспірант кафедри політології та філософії ХарPI НАДУ,
м. Харків

**ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ:
ЇХ РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ У СУЧАСНИХ ПРОЦЕСАХ
ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ**

Визначено місце політичних партій в історичному розвитку суспільства. Проаналізовано функції, що виконуються політичними партіями в сучасних процесах державотворення. Запропоновано пріоритетні напрями реформування партійної системи в Україні, зокрема: створення дієвих каналів зворотного зв'язку між суспільними групами та політичними партіями; забезпечення публічного характеру процесу прийняття політичних рішень і участь у цьому процесі інститутів громадянського суспільства за посередництва політичних партій; зміна штучного характеру мотивації до вступу в партії через організацію заходів для підвищення політичної культури громадянського суспільства.

Ключові слова: політичні партії, політична система, громадянське суспільство, функції, державне будівництво, державотворення.

На сучасному етапі розвитку України постає питання щодо формування сприятливих правових та політичних умов, необхідних для створення повноцінного демократичного суспільства. Неабияку роль у цьому процесі мають відігравати політичні партії, що складають основу політичної системи більшості розвинених країн світу. Наявність політичних партій є ознакою високого розвитку суспільства та наявності в ньому громадянської культури й толерантності. В умовах загального виборчого права вони є основним механізмом політичної участі громадян. Саме партії формують національні інтереси та втілюють їх у життя. Причому вони можуть брати участь у творенні й здійсненні державної політики шляхом реалізації власних програм та в державному управлінні через свою роботу у структурах державної влади й місцевого самоврядування. Тому це не тільки важлива теоретична, а і практична проблема, оскільки вона пов'язана з розподілом повноважень між гілками влади, з питаннями оптимізації державно-владних відносин, результативного здійснення державної політики.

Інститут політичних партій вивчався багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками. Зважаючи на багатоаспектність цього питання, серед сучасних українських дослідників можна виділити низку тих, які досліджували взаємозв'язок партій та державних інституцій, зокрема: В. Базіва, В. Баштаніка, А. Білоуса, О. Гараня, Л. Гонюкова, О. Романюка, В. Соловиха, С. Телешуна, О. Яроша та багато інших. Головними напрямками їхніх досліджень є вивчення ролі політичних партій і партійних систем у суспільному житті, визначення місця партій у системі громадянського суспільства та в державному управлінні, теоретичні основи історії створення та функціонування політичних партій в Україні; правова інституціоналізація, правове забезпечення діяльності у виборчому процесі. Аналізуючи всі ці питання дослідники розвивали теоретико-методологічну та емпіричну основи дослідження політичних партій. Але нагальною є необхідність системного вивчення суб'єктності політичних партій у сучасній політичній системі, їхньої взаємодії з органами державної

влади та громадянським суспільством у процесі творення та здійснення державної політики.

Метою цієї статті є визначення місця й ролі політичних партій у розвитку сучасного українського суспільства та пріоритетних напрямів реформування партійної системи в Україні.

Сьогодні форма, у якій здійснюється влада в тій чи іншій країні, значно залежить від партій, які, взаємодіючи між собою, утворюють політичну систему суспільства. Значною мірою саме партії як суб'єкти владних відносин визначають характер і напрям політичного та державноуправлінського процесу в конкретній країні. Політичні партії, здійснюючи свої функції, забезпечують стабільність держави, створюють умови для послідовної зміни складу уряду в умовах багатопартійної системи.

Між тим так було не завжди. Прототипи сучасних політичних партій почали з'являтися наприкінці XVII – на початку XVIII ст. У період активного розвитку капіталістичних відносин та буржуазних революцій партії стали легітимним інститутом боротьби з монархами за обмеження їхніх прав, а також засобом артикуляції інтересів різних груп виборців.

При цьому науковці не оцінювали однозначно роль політичних партій у житті суспільства. В одних випадках вона оцінювалася позитивно [7], в інших – партії звинувачували в тому, що вони гальмують розвиток демократії, знижують ефективність функціонування інститутів держави [8].

Зокрема, А. де Токвіль та Дж. Мілль оцінювали партії негативно і вважали, що тільки держава є виразником народного суверенітету або і взагалі волі суспільства. А посередницька діяльність будь-яких організацій між владою та народом оцінювалася негативно [8]. Натомість Ф. Бекон і Е. Берк, навпаки, давали позитивну оцінку політичним партіям. Вони розглядали їх як природне утворення, спричинене боротьбою різних політичних сил за владу. І акцентували увагу на тому, що королівська влада має використовувати політичні партії для зміцнення своєї позиції в боротьбі з політичними опонентами [1, 7].

Прототипи сучасних політичних партій відрізнялися від своїх наступниць функціями, способами організації, методами та засобами діяльності, чисельністю, також мали багато інших відмінностей. Вони були лиш тимчасовим об'єднанням для підтримки політичних амбіцій окремих осіб. Зі зникненням останніх із політичної арени такі об'єднання припиняли своє існування. “Більшою чи меншою мірою завжди існували групи людей, що боролися між собою, але це зовсім не означає, що це були партії” [2].

Н. Мак'явеллі розглядав партії як приватні об'єднання, засновані на особистих стосунках їхніх членів, та союзи, зорієнтовані на інтереси суспільства. Він заклав підхід до вивчення політичного процесу за посередництвом внутрішньої політики і боротьби партій як її рушійної сили [7].

Моріс Дюверже зазначав, що політичні партії є необхідним інститутом політичного представництва і підкреслював, що жодна людина не має права керувати іншою без її згоди, і оскільки окрема персону не може безпосередньо брати участь в управлінні державою, то її інтереси в системі влади можуть бути представлені уповноваженими, яким делеговано відповідні прерогативи і права [4].

Варто відзначити, що й досі в науковій літературі немає однозначного розуміння сутності феномена політичних партій. Зокрема, сьогодні можна виділити кілька підходів, що пояснюють особливості формування та діяльності політичних партій у сучасному суспільстві:

1) *доктринальний* (ліберальна концепція): партії – це групи людей, ідеологічно пов'язаних між собою (Б. Констан, Б. Франклін, Д. Медісон, Й. К. Блунчлі);

2) *класовий* (марксистська концепція) – пов'язує виникнення й функціонування партій із класовим представництвом та захистом інтересів конкретних класів (К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін);

3) *інституціональний* – представляє партії політичним інститутом, що діє в умовах політичної системи (Р. Міхельс, М. Острогорський, М. Дюверже, Дж. Сарторі);

4) *функціональний* – розуміє партії, як асоціації, що мобілізують та активізують діяльність людей, і є базою політичних лідерів, які здійснюють управління державою (Р. Макридис, П. Меркл, С. Елдерсфельд) [2].

Кожен із наведених підходів визначення поняття політичної партії віддзеркалює щось істотне в цьому суспільному явищі. Найсуттєвішим у ньому все ж слід вважати місце цього інституту у формуванні політичної системи і владних відносин суспільства.

Тому, синтезуючи зазначені підходи, можна зазначити, що політична партія є найпоширенішою формою організації участі громадян у політиці, відносно стабільною суспільною організацією, що виражає інтереси і формулює політичні пріоритети певних суспільних груп; змагається за здобуття влади або здійснення впливу на неї; сприяє встановленню каналів зв'язку між державою і громадянами; продукує власну ідеологію або заявляє про свою прихильність до однієї з ідеологій, що вже існують, узгоджуючи з нею свої політичні вимоги. Це визначення, на нашу думку, розкриває суть і риси політичної партії через визначення мети, напрямів її діяльності, тобто є за своєю суттю функціональним [11].

Відповідно, можна стверджувати, що створення політичних партій зумовлене необхідністю перетворити багатоманітність інтересів окремих індивідів, соціальних спільностей на їхній сукупний політичний інтерес, який партія зобов'язується обстоювати всіма доступними їй засобами. Звідси і визначається головна мета діяльності партії в політичній системі суспільства. Режим доступу – представництво інтересів тих соціальних верств населення, інтереси яких вона віддзеркалює, підтримка постійного зв'язку між громадянським суспільством і державою. Отже, виразити (артикулювати) інтереси громадян, соціальних груп, надати їм політичної форми (агрегувати), придатної для прийняття рішення політичною владою, у сучасному громадянському суспільстві можуть лише партії.

Розвиток інституту політичних партій в Україні розпочався ще на початку 1990-х рр. та ознаменувався становленням політичних партій некомуністичного спрямування, що виникали переважно на основі громадських рухів та організацій. Правове підґрунтя діяльності партій на цьому етапі становили Конституція УРСР (зі змінами від 24 жовтня 1990 р.) та Закон про об'єднання громадян (1992 р.).

У роки незалежності політичні партії пройшли складний шлях розвитку від окремих структур до важливих складових політичної системи суспільства. Одночасно формувалася соціальна база політичних партій, налагоджувалися відносини між ними, партії набували досвіду як політичного представництва інтересів суспільних груп, так і політичної боротьби. Зокрема, ст. 49 Конституції України, ухваленої в 1996 р., проголошувала право громадян на об'єднання в політичні партії, яким гарантувались умови виконання статутних завдань; ст. 7 – надавала партіям, громадським організаціям і рухам право через їхніх представників, обраних до рад народних депутатів, та в інших формах “брати участь у розробці і здійсненні політики республіки, в управлінні державними і громадськими справами” [6].

У квітні 2001 р. було прийнято Закон України “Про політичні партії в Україні”, який унормував порядок створення та діяльності політичних партій. Об’єктивно Закон було спрямовано на стимулювання розвитку політичних партій як загальнонаціональних, їхнє укрупнення, регламентацію їхніх відносин з органами влади.

Після конституційної реформи 2004 р. політичні партії набули статусу головних суб’єктів політичного процесу та посіли центральне місце в системі влади.

На рівні політичної системи партії стали інституціями, що мають великий вплив на формування уряду, є ініціаторами виборчої системи (мажоритарної, пропорційної чи змішаної). На рівні щоденного політичного життя партії відіграють основну роль у залученні мас у політику та “доборі”, підготовці та висуванні політичних кадрів на вищі державні посади тощо [9].

Оцінити роль та місце партій у системі державної влади України можемо через аналіз соціальних функцій, які вони виконують. На підставі узагальнення результатів наукових досліджень [2, 5, 12] можна визначити такі основні функції політичної партії в сучасному суспільстві:

1. *Політичне представництво соціальних інтересів.* Політичні партії є важливими виразниками інтересів соціальних класів, прошарків і груп, трансформуючи велику кількість цих різноманітних і специфічних потреб і вимог у більш системні, зручні для оперування пропозиції. Проте в той час, коли групи тиску лише виражають певні інтереси, політичні партії відбирають, раціоналізують і впорядковують інтереси, зазвичай, різних груп, об’єднуючи їх в єдину систему. Фактично партія виступає важливим фактором у визначенні, відборі, систематизації та вираженні суспільних інтересів у політиці.

2. *Соціальна інтеграція* – узгодження соціальних інтересів через взаємодію політичних партій.

3. *Розроблення ідеології*, політичних доктрин і програм. Політичні партії, концентруючи в собі певну систему ідейних цінностей щодо здійснення політичної влади в суспільстві, виступають об’єктами емоційної прихильності або протидії. Справляючи в такий спосіб значний вплив на громадську думку та поведінку громадян (виборців), партії відіграють роль своєрідного “лакмусового папірця”, “соціального індикатора” та, відповідно, інтеграційного фактора для тих чи інших соціальних верств, спільнот і груп, які бачать у конкретній партії виразника своїх політичних потреб та інтересів, з якою вони пов’язують свої надії на вирішення певних суспільних завдань і розвиток країни, з якою, нарешті, вони ідентифікують себе у ставленні до різних проблем, що існують у суспільстві.

4. *Боротьба за державну владу та участь в її здійсненні.*

5. *Участь у формуванні й діяльності всіх ланок державного апарату.*

6. *Участь у розробленні, формуванні та здійсненні політичного курсу держави.* У правлячій партії її лідери, що здійснюють політичне керівництво країною, вирішують подвійне завдання щодо встановлення, впорядкування та забезпечення виконання спільних для всього суспільства цілей, національних інтересів даної держави.

7. *Політична соціалізація* – сприяння засвоєнню індивідом певної системи політичних знань, норм і цінностей, залученню його до політичної системи. За допомогою партій відбувається політична соціалізація їхніх членів і прихильників, виховання та ідентифікація їх у певному політико-ідеологічному річищі. Почасту передача цих соціальних цінностей та політичних уподобань здійснюється з покоління в покоління.

8. *Формування громадської думки*, політичне рекрутування, тобто залучення на бік партії якомога ширших верств населення як її членів, прихильників і виборців.

9. *Підготовка та висування кадрів для державного апарату.*

Повнота реалізації всіх цих функцій в Україні залежить головним чином від рівня розвитку українського суспільства, ідеологічної та політичної зрілості партій, професійних якостей її лідерів.

Між тим більшість цих функцій сучасними українськими партіями або не виконується, або виконується неповною мірою. Зокрема, за результатами соціологічних досліджень “Політичні партії та партійна система України очима громадян” та “Розвиток політичних партій в Україні”, більше половини громадян України вважають, що політичні партії не виконують свої соціальні функції [10].

Ці дані підтверджуються даними експертного опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова. Найкраще українські партії виконують функцію боротьби за владу (індекс виконання функцій ($I_{\text{вф}}$) за шкалою від 1 до 5, де 1 – абсолютно не виконують, 5 – виконують повною мірою, дорівнює 4,56). Виконання функцій з розроблення і здійснення політичного курсу ($I_{\text{вф}} = 2,6$); соціального представництва ($I_{\text{вф}} = 2,13$), соціальної інтеграції ($I_{\text{вф}} = 2,01$) знаходиться на значно нижчому рівні [10].

Що стосується такої функція, як політичне представництво соціальних інтересів, то вона виконується в неповному обсязі через існування проблеми зв'язку із соціальними групами населення. Також, за результатами соціологічного дослідження “Політичні партії та партійна система України очима громадян”, 31,5 % громадян вважають, що партії повинні представляти інтереси певної соціальної групи, навіть якщо така позиція є непопулярною серед інших виборців, 11,3 % респондентів зазначили, що партії не повинні обов'язково представляти інтереси певної соціальної групи, головне завдання їх має полягати в забезпеченні собі якомога ширшої підтримки на виборах, 8,7 % опитаних вважають прийнятними обидва підходи, а 29,6 % – не вважають правильним жоден із них. Думки з приводу наявності в Україні партій, які б представляли інтереси певних соціальних груп і підтримували з ними постійні зв'язки, поділилися навпіл: 41,8 % опитаних засвідчили впевненість у тому, що такі партії є, 40,4 % – вважають, що таких немає [10].

Одним із індикаторів виконання функції політичного представництва соціальних інтересів є відсутність стабільності електоральних симпатій виборців певної політичної партії. За результатами соціологічних досліджень, лише 35,5 % громадян на виборах, зазвичай, голосують за одну й ту саму політичну силу; 44,1 % – засвідчили свою прихильність певній політичній силі, діяльність якої вони вважають правильною і голосуватимуть за неї на гіпотетичних “наступних виборах”. Натомість 48 % опитаних або підтримують діяльність певної політичної сили “певною мірою”, але очікують на появу “кращої політичної сили” (36 %), або заявили, що серед українських політичних сил немає такої, яку б вони підтримували хоча б якоюсь мірою (12 %). Причинами цього можуть бути зміни, що відбулися в українському суспільстві, наслідком цього стало руйнування соціальної структури та зміни в суспільно-політичній та соціально-економічній ситуації.

Половина (53 %) громадян вважають що в Україні немає партій, які користувалися б підтримкою в усіх регіонах України, і були б дійсно загальнонаціональними [10].

За таких умов підтримки певних партій по регіонах, партійна система не в змозі забезпечити виконання функції національної інтеграції. Тому сприйняття громадянами політичної сили як представника інтересів певного регіону або регіонів, і в разі проведення нею недостатньо зваженої політики під час перебування при владі, не лише знижує легітимність влади у сприйнятті жителів інших регіонів, але й сприяє поляризації суспільства за регіональною ознакою.

Функція щодо розроблення ідеології, політичних доктрин і програм також не виконується належним чином. Про це свідчить те, що 42,1 % громадян вважають, що в Україні немає партій, які б будували свої програми на основі певних ідеологічних засад і дотримувалися б їх у своїй практичній діяльності; протилежної думки дотримуються 37,8 % опитаних; 20,2 % – не змогли визначитися в цьому питанні. Разом з тим понад половина (56,1 %) громадян упевнені, що партії повинні мати певну ідеологію, на основі цінностей і принципів якої формуються партійні та передвиборні програми.

Відірваність політичних партій від соціальних груп тягне за собою зниження ефективності й інших функцій.

Неповною мірою виконується і така функція, як залучення на бік партії якомога ширших верств населення (її членів, прихильників і виборців). Про це свідчать дані Фонду “Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва” та соціологічної служби Центру Разумкова зі з’ясування громадської думки шляхом післявиборчого опитування. Зокрема, майже половина населення України (47 %) не знає, хто був обраний депутатом в їхньому окрузі у 2014 р. (знають 52 %). Серед тих, хто брав участь у виборах Верховної Ради України, відсоток тих, хто знає свого депутата, дещо вищий – 61 %, але і тих, хто не знає свого обраного депутата, теж чимало – 39 % [3].

В опитуванні “Політичні партії та партійна система України очима громадян” респондентам було запропоновано відповісти на запитання: “Чи знаєте Ви (маєте якесь уявлення) про те, чим відрізняються праві партії від лівих?”. Відповіді розподілились так, що 60,3 % опитаних нічого не знають, 20 % –знають небагато, 10,5 % дещо знають і лише 5,4 % громадян добре знають, у чому різниця. Це свідчить про низький рівень політичної культури громадян і, як наслідок, небажання громадян бути прихильником тієї чи іншої політичної партії.

Що стосується можливості участі у формуванні й діяльності всіх ланок державного апарату, то повнота виконання даної функції залежить від нормативно-правової основи партій у політичній системі. Наприклад, згідно зі змінами, вибори до Верховної Ради України в 2014 р. відбувалися за виборчим законом 2011 р., за мажоритарно-пропорційною виборчою системою у співвідношенні 50/50 і з виборчим бар’єром 5 %. Партії отримали право формувати коаліцію депутатських фракцій, до повноважень якої належить формування Уряду. Отже, партії стали головними суб’єктами впливу не лише на законодавчу, але й на виконавчу гілку влади.

Зазнають впливу і функції, пов’язані з розробленням і реалізацією політики, оскільки партії мають враховувати відповідні інтереси у практичній діяльності. Наприклад, оцінюючи за п’ятибальною шкалою міру впливу певних чинників на відносини між політичними партіями під час прийняття рішень у парламенті, громадяни оцінили вплив інтересів “фінансових спонсорів партій” у 4,24 бала (середня оцінка); дещо вищою (4,25) була лише оцінка впливу такого чинника, як “збіг/конфлікт інтересів у боротьбі за владу”. Для порівняння, вплив інтересів виборців було оцінено найнижчим балом – 2,92 [10].

Специфічна роль політичних партій зумовлюється їхнім “посередницьким” становищем. З одного боку, вони є інститутом громадянського суспільства і репрезентують інтереси різних суспільних верств, а з іншого – перемагаючи на виборах, формують державний апарат та беруть участь у розробленні та здійсненні політичного курсу держави. Отже, політичні партії виступають тією ланкою, що забезпечує зв’язок між державою та громадянським суспільством.

Звичайно, громадська думка не може слугувати єдиним показником у визначенні ролі та місця політичних партій, але вона є певним індикатором відповідності їхньої діяльності до суспільних потреб і призначення політичних партій.

Оцінка місця і ролі партії в політичній системі суспільства не може бути виключно позитивною, оскільки для кожної партії властиві й істотні негативні риси, що об'єктивно позначаються як на функціонуванні інститутів політичної системи, так і на управлінні суспільством загалом. Сучасний стан політичних партій і партійної системи України характеризується наявністю низки проблем, що негативно впливають на виконання партіями тих функцій, які вони мають виконувати в демократичному суспільстві. Ці проблеми зумовлені чинниками різного характеру, між деякими з них існує причинно-наслідковий зв'язок. Зокрема, відсутність у більшості політичних партій сталої соціальної бази, регіональний характер їхньої підтримки, низький рівень зв'язків із суспільством значною мірою є наслідком впливу на їхню діяльність із боку фінансово-промислових груп, слабкості програмно-ідеологічних засад.

Звертаючи увагу на ці недоліки можна визначити пріоритетні напрями реформування партійної системи в Україні:

1) створення дієвих каналів зворотного зв'язку між суспільними групами та політичними партіями. Цей напрям впливає зі сприяння процесам політичної ідентифікації громадян з певною соціальною групою відповідно до їхніх інтересів. Це може відбуватися за рахунок:

- підтримки постійної комунікації всередині групи і між соціальними групами в реальному процесі прийняття рішень з наступною презентацією їх у публічних дебатах;
- проведення цих публічних дебатів і консультацій різних соціальних груп з експертами у процесі опрацювання і прийняття державних рішень;
- популяризацію громадських консультацій як форми взаємодії між суспільними групами та політичними партіями, що уможлиблює розроблення ефективних і продуктивних програмних заходів.

З європейської практики, “зелені книги”, що публікуються Європейською Комісією, являють собою важливі консультаційні документи, що сприяють проведенню широких громадських обговорень на європейському рівні. Його підтримують численні консультаційні ініціативи, зокрема “Громадянська агора” (Citizen Agora), “Ініціатива з інтерактивного розроблення політики” (InteractivePolicyMakingInitiative), веб портал “Ваш голос в Європі” (Your voice in Europe), європейські проекти громадських консультацій тощо [13]. А також вивчення громадської думки щодо суспільно-політичних, соціально-економічних питань, інформаційної сфери, окремих галузей;

2) забезпечення публічного характеру процесу прийняття політичних рішень і участь у цьому процесі інститутів громадянського суспільства за посередництва політичних партій. Політичні партії мають надавати допомогу в розробленні стандартів уніфікації порядку надання інформації. Ще одним механізмом вирішення зазначеного завдання є формування мереж, передусім узаємодії політичних сил із незалежними аналітичними центрами, залучення цільових груп та експертного середовища до процесу розроблення й ухвалення законодавчих рішень. Це можливо через створення консультаційних порталів (болгарський портал – *strategy.bg*, естонський – *osale.ee*, австрійський – *partizipation.at*, голландський – *Citizenlink*) як однієї з форм сприяння широкій громадській участі в політичному процесі [Там само].

Партії повинні організувати сам процес публічної комунікації між громадянами і владними інститутами. У такий спосіб забезпечується довіра громадян до політичної

системи суспільства, що ґрунтується на розумінні прийнятих рішень. Громадські саміти, громадські журі, електронні петиції, громадські форуми та інструменти оцінювання державної політики належать до основних механізмів, за допомогою яких влада дослухається до голосу громадян. Успішними прикладами моніторингових органів громадянського суспільства на міжнародному рівні є Комітети громадянського суспільства ПРООН, Економічна і соціальна рада ООН, Європейський економічний і соціальний комітет [13];

3) зміна штучного характеру мотивації вступу до партії через організацію заходів для підвищення політичної культури громадянського суспільства. Для цього необхідне проведення консультацій із громадськістю щодо найважливіших питань розвитку території (громади), забезпечення участі представників громадськості в заходах з вирішення актуальних питань життєдіяльності громади. Необхідним також має бути проведення навчань, тренінгів, семінарів, конференцій та круглих столів з актуальних питань розвитку громадянського суспільства та інформаційної сфери.

Отже, партії історично сформувалися як інститут, здатний координувати і контролювати процес прийняття рішень на рівні держави. Вони спонукають представників конфронтаційних інтересів і поглядів до укладення угод, приведення у відповідність до різних вимог, узгодження дій. Партії, з'єднуючи громадянське суспільство з державою, сприяють подоланню чи пом'якшенню конфліктів, властивих відносинам між ними. Тому партії є необхідним елементом демократичної політичної системи. Саме завдяки партіям забезпечується функціонування законодавчих органів і виконавчої влади. Розвиток демократичних політичних систем переконує нас у тому, що політичні партії є найефективнішим інструментом реалізації групових інтересів у сфері політики. Вони мають особливе значення для збереження статусу відкритості самого суспільства та налагодження взаємних зв'язків між різними рівнями структури політичної системи. Але на даному етапі роль політичних партій у сучасних державотворчих процесах в Україні є неоднозначною. З одного боку, вони не виконують більшості своїх соціальних функцій, зосередившись виключно на боротьбі за владу. А з іншого – партії є необхідним елементом політичної системи, що покликаний через представництво інтересів різних соціальних груп забезпечувати легітимність державної влади в цілому. Сьогодні політичним партіям немає переконливої альтернативи, і вони є найбільш доречним і ефективним знаряддям політичної боротьби. Реформування ж партійної системи в Україні повинне зосереджуватись на створенні чіткої структури співробітництва між урядом, партіями та громадянським суспільством: допомога у наданні інформації та доступі до неї, проведення публічних консультацій, прозора підзвітність тощо.

У подальших наукових розвідках буде приділено увагу порівняльному аналізу правових аспектів діяльності політичних партій в Україні та розвинених країнах світу.

Література:

1. Берк Э. Правление, политика и общество / Э. Берк. – М. : КАНОН-Пресс-Ц ; Кучково поле, 2001. – С. 124. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/760662/>.
2. Гонюкова Л. Політичні партії як інститут державної політики та управління: теоретико-методологічний аналіз : монографія / Л. Гонюкова ; за наук. ред. д-ра політ. наук Л. Є. Шкляра. – К. : НАДУ, 2009. – Ст. 392.
3. Громадська думка післявиборчого опитування. – Режим доступу : http://www.gazumkov.org.ua/upload/1423821492_file.pdf.
4. Дюверже М. Политические партии / Морис Дюверже ; [пер. з фр. Л. А. Зимина]. – М. : Академ. проект, 2000. – 558 с.

5. Політологія / Кирилюк Ф. М., Обушний М. І., Хилько М. І. [та ін.] ; за ред. Ф. М. Кирилюк. – К., 2004. – 776 с.
6. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки : [Конституція, Закон від 20 квіт. 1978 р. № 888-ІХ. Документ 888-09, втратив чинність, поточна редакція — Втрата чинності від 28 черв. 1996 р., підстава 254/96-вр] / Верховна Рада УРСР. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/888-09>.
7. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець / Нікколо Мак'явеллі. – К. : Основи, 1998. – 492 с. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/878551/>.
8. Милль Дж. О свободі / Дж. Милль // История политических и правовых учений : хрестоматия для юрид. вузов / [сост. и общ. ред. Г. Г. Демиденко]. – Х. : Факт, 1999. – С. 486–498. – Режим доступу : http://vasilievaa.narod.ru/gu/stat_rab/book/book_gu.htm.
9. Обушний М. І. Партологія : навч. посіб. / Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. – К. : Арістей, 2006. – 432 с.
10. Політичні партії та партійна система очима громадян // Національна безпека і оборона / Український центр екон. і політ. досліджень. – 2010. – № 5 (116). – С. 64.
11. Рябов С. Г. Основи теорії політики / С. Г. Рябов, М. В. Томенко. – К. : Тандем, 1996. – 190 с. – (С. 158–162).
12. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки): навч. посіб. / П. П. Шляхтун. – К. : Либідь, 2005. – 576 с.
13. Research of the existing practices and legislation of Ukraine in the area of funding of civil society organisations by government bodies, local authorities and the private sector Publisher: Organization for Security and Co-operation in Europe. – <http://www.osce.org/resources/publications?page=68>.

Chernoivanenko A. V. Political Parties: Role and Functions in Modern State Formation Processes in Ukraine.

The paper determines the place and role of political parties in the historical development of the society. The functions of political parties in modern state formation processes have been analyzed. Priority areas for the party system reform in Ukraine have been suggested, in particular: establishing effective feedback channels among social groups and political parties; ensuring a public nature of the political decision-making process and participation of the civil society institutions in it, political parties acting as intermediaries; changing the factitious motivation of party membership by means of a series of measures for raising the civil society's political awareness.

Key words: political parties, political system, civil society, functions, state formation.

Надійшла до редколегії 03.09.2015 р.